

ДИДАКТИКА ТА МЕТОДИКА

УДК 378.147

Валентина Богута

**ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ
ДО ПРОХОДЖЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ
У ДИТЯЧИХ ОЗДОРОВИХ ТАБОРАХ У РАМКАХ КУРСУ
«МЕТОДИКА ВИХОВНОЇ РОБОТИ»**

У статті розглянуто проблему підготовки студентів до проходження виробничої педагогічної практики у літній період. З огляду на узагальнення наукових підходів щодо питання методичного забезпечення діяльності закладів відпочинку та оздоровлення дітей, з метою підвищення ефективності їхньої діяльності, крізь призму підготовки майбутніх вчителів у ВНЗ, подано власну апробовану розробку програми навчальної дисципліни «Методика виховної роботи». Окреслена структурно-логічна схема передбачає усі види навчальної діяльності: лекції, практичні та лабораторні заняття, індивідуальну та самостійну роботу, консультації, моделювання педагогічних ситуацій тощо. Сконцентровано увагу на більш повному розкритті змістового модуля з технології роботи педагога-організатора у дитячих оздоровчих таборах. З метою озброєння студентів необхідними знаннями, вміннями та навичками для здійснення професійної діяльності щодо ефективної організації виховної роботи у позашкільних закладах у літній період подано методичні рекомендації.

Ключові слова: навчальний курс, практика, методичні рекомендації.

Особливе місце у системі підготовки та формування особистості вчителя належить педагогічній практиці, яка сприяє закріпленню, поглибленню і збагаченню психолого-педагогічних та спеціальних знань, опануванню професійних умінь і навичок, формуванню фахових якостей майбутнього вчителя.

Педагогічна практика у дитячих оздоровчих таборах має навчально-виховний характер, однак вона орієнтована на виховну роботу з колективом дітей: студенти організують літній відпочинок дітей і підлітків, досліджують проблеми педагогічного керування організацією дитячого дозвілля і процесом формування культурних запитів особистості, освоюють елементарні вміння діагностувати поведінку дітей. Знання структури вільного часу, класифікації видів дозвілля школярів дозволяє студентам у період практики реально представити методологічну основу соціально-педагогічного процесу в умовах вільного часу й навчитись

моделювати програму педагогічного керівництва цим процесом у сфері дозвілля [1, с. 79].

Проблема наукового обґрунтування педагогічних аспектів підготовки майбутніх учителів до виховної роботи у дитячих оздоровчих закладах є актуальною і має очевидне важливе практичне значення для модернізації діяльності виховного процесу дитячих закладів відпочинку та оздоровлення, наповнення його сучасним змістом та новітніми технологіями роботи з дітьми. Сучасні дослідження питань організації дитячого відпочинку і оздоровлення (О. Абдуліна, С. Архангельський, Н. Казакова, Л. Кацова, Т. Крюкова, Н. Сергеев, Л. Тарасова, М. Щербаков тощо) та власний досвід спостереження доводять, що діти незадоволені повною мірою змістом літнього відпочинку, зокрема, характером життєдіяльності та стосунків, засобами управління у тимчасовому дитячому колективі, рівнем дозвіллевих заходів. Криза системи організації дитячого дозвілля та відпочинку розповсюдилася на всю інфраструктуру ресурсного забезпечення дитячих оздоровчих закладів, зміст їх діяльності [2].

Інноваційні підходи до проблематики методичного забезпечення діяльності закладів відпочинку та оздоровлення дітей обумовлені, перш за все, сучасними вимогами дітей, динамічними змінами оточуючого світу, у його соціальній, економічній, політичній, моральній сферах. Адже виховна ефективність дитячого оздоровчого закладу значною мірою залежить саме від дорослих, від їх уміння використати все те позитивне, що закладене у виховних можливостях табору, і нетрадиційні, порівняно зі школою, форми і методи роботи [3].

Програми дозвілля, оздоровлення та виховання формуються з урахуванням особливостей кожного позашкільного дитячого закладу, властивостей педагогічних колективів, їх досвіду. Н. Олійник, відповідальний секретар Національної ради дитячих організацій України, зазначає, що позитивна результативність дитячих оздоровчих закладів можлива за умови оперативного соціального орієнтування, відображення у них національних, економічних, культурних особливостей сучасного суспільства. Науково-практичні обґрунтування тих чи інших технологій виховного процесу у дитячому закладі відпочинку та оздоровлення, методичного, кадрового забезпечення, актуальні та важливі з причин протиріч у русі відродження, сприяють становленню мережі табірних дитячих закладів в Україні. Наявні суперечності обумовлені соціально-економічною детермінованістю процесів реформування «табірної справи» та тим, що суспільством не осмислене місце державних, громадських структур у використанні канікулярного часу дітей для органічного продовження освітньо-виховних комплексних програм виховання, де унікальним є позашкільний заклад освіти та виховання, яким виступає заклад відпочинку та оздоровлення [4].

Зауважимо, що метою діяльності ДОЗ є реалізація права кожної

дитини на повноцінний відпочинок, оздоровлення, забезпечення змістовного дозвілля, задоволення інтересів і духовних запитів відповідно до індивідуальних потреб, тому проблема якісної підготовки студентів до впровадження та творчої реалізації цих завдань так гостро стоїть перед ВНЗ.

Метою нашої статті є ознайомлення з розробкою апробованої авторської програми курсу «Методика виховної роботи», зокрема змістового модуля «Технологія роботи педагога-організатора у дитячих оздоровчих таборах», для студентів вищих педагогічних закладів освіти у контексті вимог кредитно-модульної системи щодо забезпечення підготовки майбутніх фахівців до проходження виробничої педагогічної практики у дитячих оздоровчих таборах.

Програма лекційно-практичного курсу передбачає висвітлення широкого кола проблем педагогічної майстерності, методики виховної роботи з дітьми різних вікових груп в умовах дитячих оздоровчих закладів різних форм власності з урахуванням існуючого вітчизняного та зарубіжного досвіду організації їх діяльності.

Теоретичні і практичні заняття, необхідні для успішного виконання завдань виробничої педагогічної практики у дитячих оздоровчих таборах, студенти, за чинними навчальними планами, проходять протягом третього та четвертого семестрів у рамках лекційних курсів та лабораторно-практичних занять. Теоретичною базою для вивчення є навчальні дисципліни «Теорія виховання» (162 год.) та «Методика виховної роботи» (108 год.), тому що саме вони дають основу для подальшого знайомства студентів із теорією й методикою виховної роботи.

Розроблений авторський навчальний курс «Методика виховної роботи» має на меті озброїти студентів необхідними знаннями, вміннями та навичками для здійснення професійної діяльності з ефективною організацією виховної роботи у загальноосвітніх та позашкільних навчально-виховних закладах. Зокрема, змістовий модуль «Технологія роботи педагога-організатора у дитячих оздоровчих таборах» передбачає отримання студентами знань з основ роботи з тимчасовим дитячим колективом, сприяння оволодінню змістом його діяльності, у яку педагоги-організатори будуть включати вихованців для формування моральної, фізичної, трудової, духовної культури та розвитку творчих здібностей; спонукання до створення авторських програм для роботи з дітьми; розвивати професійну спрямованість студентів та орієнтування їх на самовдосконалення.

У базовому навчальному плані, який студент повинен опанувати для досягнення певного освітнього рівня та отримання кваліфікації, навчальна дисципліна «Методика виховної роботи» викладається на 2 курсі у 4 семестрі. Загальна кількість годин – 108 (лекції – 24 год., практичні заняття – 22 год.; індивідуальна робота – 30 год.; самостійна робота – 30 год.). Вона складається з трьох залікових кредитів, які завершуються

підсумковим оцінюванням (залік). До змістового модуля I «Загальні теоретико-методичні основи організації педагогічної діяльності сучасного вчителя» включено такі теми: «Психолого-педагогічні основи організації професійної діяльності вчителя-вихователя», «Методи науково-педагогічного дослідження та їх використання у роботі вчителя-класовода», «Технологія ціннісно-орієнтаційної взаємодії вчителя з батьками учнів», «Основні інститути дозвільної сфери», «Позакласна виховна робота як форма організації дозвілля учнів», «Свято як колективна творча справа та комплексний засіб виховної роботи з учнівською молоддю. Методика розробки сценарію свята», «Конкурс: методика підготовки та проведення».

За розробленою навчальною програмою курсу Змістовий модуль II «Технологія роботи педагога-організатора у дитячих оздоровчих таборах» включає такі лекційні теми:

- «Технологія виховної діяльності у дитячому оздоровчому закладі» – розкриває зміст поняття «дитячий оздоровчий заклад» та його завдання; типи дитячих оздоровчих закладів: за місцезнаходженням, за режимом роботи, за терміном роботи; права та обов'язки працівників ДОЗ, батьків та дітей, щодо перебування їх на території ДОЗ; умови прийому та відрахування з ДОЗ; психолого-педагогічні особливості виховного процесу; педагогічні основи організації періодів зміни в оздоровчому закладі, мета та завдання педагогів-організаторів дозвілля у різні періоди зміни.

- «Технологія виховної діяльності організаційного періоду табірної зміни» – характеризує основні завдання та особливості діяльності педагога-організатора, методи виховної роботи в організаційний період табірної зміни (переконавання, колективна суспільна корисна праця, доручення, змагання тощо); види та організаційні форми діяльності; підготовку та організацію прийому дітей до оздоровчого табору; значення ритуалів, символів та атрибутів дитячого оздоровчого закладу: девізу, емблеми, прапору, галстука, барабана, форми, лінійки, вогника, специфіки та доцільності їх використання нині; розкриває методику проведення «вогника» як однієї з найефективніших форм роботи педагога з тимчасовим дитячим колективом, його мету, педагогічні завдання, схему підготовки та проведення різних типів «вогників».

- «Технологія колективного творчого виховання» – розкриває сутність понять: колективна творча справа (КТС), колективна творча діяльність (КТД), колективне творче виховання (КТВ); методика колективного творчого виховання як виховна технологія, принципові положення КТД та КТС як засіб розвитку організаторських та творчих здібностей дітей; подаються методичні рекомендації щодо організації роботи рад справ, творчих груп з підготовки та проведення КТС; характеризуються види КТС за характером провідної діяльності: трудового характеру, пізнавального характеру, художньо-естетичного характеру,

спортивно-оздоровчі, суспільно корисні, організаторські та їх педагогічні можливості.

Практичні та лабораторні заняття поряд з питаннями репродуктивного характеру містять перелік завдань реконструктивного та творчого характеру:

1. Ознайомитись з варіантами назв загонів, девізів та речівок для різних вікових груп дітей та доповнити власними розробками.

Методичні рекомендації: ефективним методом формування уміння створення назви загону, девізу та речівки виявилось моделювання ситуації у навчальній аудиторії використовуючи метод асоціації та «буріме».

2. Розкрити особливості роботи педагога-організатора з дітьми молодшого шкільного віку в умовах дитячого оздоровчого табору.

Методичні рекомендації: опрацювання статті Горбынко В. Н. Особенности подготовки и работы вожатых «малышовки» / В. Горбынко // Каникулы плюс: до и после... – 2007. – № 3. – С. 24–30.

3. Опрацювати педагогічні ситуації адаптації дітей та причини їх виникнення в умовах ДОЗ.

Методичні рекомендації: обговорення статті Сысоевой М. Что должен знать педагог о своих воспитанниках / М. Сысоева // Каникулы плюс: до и после... – 2007. – № 1. – С. 18–24.

4. Скласти сценарний план «Вогника знайомств» для будь-якої вікової категорії (на вибір студента).

Методичні рекомендації: доцільно 1) ретельне опрацювання статті Горбачева С. Методика и формы проведения отрядных «огоньков» / С. Горбачев // Воспитательная работа в школе. – 2005. – № 2. – С. 72–80. 2) ефективною формою у навчальній аудиторії є використання моделювання проведення «вогника знайомств» серед студентів паралельних академічних груп.

5. Розкрийте принципи оформлення загонового місця у ДОЗ.

Методичні рекомендації: 1) ознайомлення зі статтею Марзоевой Э. Основные принципы оформления отрядного места / Э. Марзоева // Воспитательная работа в школе. – 2005. – № 2. – С. 109–111. 2) моделювання проведення КТС художньо-естетичного характеру викладачем у навчальній аудиторії із використанням завчасно підготовленими необхідними для його проведення засобами (фарби, ножиці, скотч, олівці тощо), з оформлення загонового місця відповідно до складеного на попередніх заняттях назви та девізу загону. Доцільний показ фотографій реально оформлених загонових місць з аналізом їх естетичного зовнішнього вигляду, доречності розміщення у просторі, доступності та інформаційності.

6. Підготуйтеся до проведення рухливої гри з використанням одного з прийомів поділу дітей на команди.

Методичні рекомендації: доцільно проводити лабораторне заняття

частково у приміщенні, імітуючи несприятливі погодні умови та обмеженість простору, частково на відкритому повітрі, використовуючи різні методи, прийоми та засоби їх проведення, спонукаючи студентів до творчого підходу у вирішенні питань проведення ігор.

7. Розробити план-сітку загону відповідно до поданого плану роботи табору.

Методичні рекомендації: складаючи план-сітку загону відповідно до поданого реального плану виховної роботи табору на зміну, студенти перевіряють сформованість аналітичних, прогностичних та проєктивних вмінь, а також, доцільність та повноту укладеної власної методичної папки-допуску до заліку, проєктів проведення КТС та презентацій, добірки конкурсних програм, різноманітних ігор, розробок сценаріїв свят тощо.

Важливим показником ефективності виховної роботи педагогів-організаторів у контексті реалізації виховання є вміння визначити виховний потенціал кожного заходу, використовувати комплекс адекватних методів та прийомів, налагоджувати атмосферу доброзичливості та взаєморозуміння. З цією метою підібрані навчально-дослідні завдання для самостійної та індивідуальної роботи з таких тем: «Система доручень у тимчасовому дитячому колективі», «Самоврядування як форма виховної роботи у дитячому тимчасовому колективі», «Хоббі-центр, гуртки, клуби, секції – система формування додаткових творчих знань, умінь та навичок дітей в умовах оздоровчого дитячого закладу», «Місце та роль народних традицій, звичаїв, обрядів у виховному процесі дитячого оздоровчого закладу», «Нормативно-правове забезпечення виховного процесу позашкільних виховних установ у літній період» тощо.

Отже, навчальна програма курсу «Методика виховної роботи» передбачає усі види навчальної діяльності (лекції, практичні та лабораторні заняття, індивідуальну та самостійну роботу, консультації, моделювання педагогічних ситуацій тощо), що створює умови щодо оволодіння студентами знаннями, вміннями та навичками для успішного проходження виробничої педагогічної практики у дитячих оздоровчих таборах. Однак, враховуючи труднощі, які виникають у студентів при проходженні практики, перспективним бачиться вивчення даної проблематики у напрямі удосконалення змісту курсу «Методика виховної роботи», збільшення годин на його вивчення, формування професійної спрямованості студентів на майбутню професійну діяльність, діагностування рівня готовності студентів до роботи в оздоровчих установах, психолого-педагогічного налаштування майбутніх фахівців на чітку диференціацію в оцінюванні педагогічної практики, подальшого вдосконалення з метою розробки методів діагностики впливу на формування готовності до творчої самореалізації майбутнього вчителя під час роботи в оздоровчих установах та постійне оновлення змісту підготовки у сучасній соціально-педагогічній ситуації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мазоха Д. С. На шляху до педагогічної професії (Вступ до спеціальності) : навчальний посібник / Д. С. Мазоха. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 168 с.
2. Організація відпочинку та оздоровлення дітей: концепції, технології, досвід / О. В. Биковська, В. М. Горбинко, Ж. В. Петрочко та ін. – К. : Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2004. – 208 с.
3. Соя М. Педагогіка дитячого оздоровчого закладу : методичні рекомендації / М. Соя. – Івано-Франківськ : вид-во ПНУ імені В. Стефаника, 1997. – 61 с.
4. Олійник Н. Підготовка студентів педагогічних вищих навчальних закладів до виховної роботи з дітьми у дитячих оздоровчих закладах у контексті вимог болонського процесу [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://eprints.zu.edu.ua>